

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 47 (1250) 25 ЛІСТАПАДА 2015 г.

95-я ўгодкі Слуцкага збройнага чыну 85 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Караткевіча

Уладзімір Сямёновіч КАРАТКЕВІЧ (26 лістапада 1930, Орша, цяпер Віцебская вобласць - 25 ліпеня 1984, Менск, БССР) - беларускі паэт, празаік, драматург, публіцыст, перакладчык, сцэнарыст, класік беларускай літаратуры. Адна з найбольш яскравых постацей у беларускай літаратуре другой палавы XX ст. Першы беларускі пісьменнік, які звярнуўся да жанру гісторычнага дэтэктыву.

Творчасць Уладзіміра Караткевіча адразніваеца рамантычнай скіраванасцю, высокай мастацкай культурай, патрыятычным пафасам і гуманістычным гучаннем. Пісьменнік істотна ўзбагаціў беларускую літаратуру ў тэматычных і жанровых адносінах, напоўніў яе інтэлектуальным і філософскім зместам. Найбольш вядомыя такія творы аўтара, як аповесці "Дзікае паляванне караля Стага", "Сівая легенда", раманы "Каласы пад сярпом тваім", "Хрыстос прыязмліўся ў Гародні", "Чорны замак Альшанскі", эсэ "Зямля пад белымі

крыламі". Продкі Караткевіча былі шляхецкага стану і паходзілі з беларускага Падняпроўя, з Рагачова, Мсціслава, Магілёва і іншых гарадоў. Адзін са сваякоў пісьменніка па матчынай лініі, паводле сямейнай легенды - Тамаш Грынкевіч (Грыневіч), браў удзел у падстанні 1863-1864 гг. Пастанцы пад яго камандаваннем былі разбиты, а яго самога расстралялі ў Рагачове. Гэтую гісторыю Караткевіч апісаў у эпілогу рускамоўнай аповесці "Предыстория" (бел.: Перадгісторыя), і ў пралогу рамана "Нельга за быць" ("Леаніды не вернуцца да Зямлі").

Як паэт Караткевіч дэбютаваў у 1951 г. - апублікаваў у аршанскай раённай газете "Ленінскі прызыў" два вершы:

"Тут будзе канал" (на рус. мове) і "Якубу Коласу" (на бел. мове). За 30 гадоў стаў самым лібімым пісьменнікам некалькіх пакаленняў беларусаў.

Вікіпедыя.

У салонах 12-ці трапейбусаў г.Менска на маршрутах № 33 і № 44 з'явіліся ўлёткі, прысвечаныя 85-м ўгодкам з дня нараджэння беларускага пісьменніка Уладзіміра Караткевіча.

На ўлётцы змешчаны радкі з верша Ул. Караткевіча "Бацькаўшчына" (са зборніка вершаў пісьменніка "Матчына душа", 1958):

А вакол травіцы роснай рай
І бярозак белая сям'я.
Мой чароўны беларускі край,
Бацькаўшчына светлая мая!

Пропанавалі гэтую
ідэю і ахвяравалі на яе сродкі
сябры Фрунзенскай раённай
арганізацыі Менскай гарадской арганізацыі ТБМ.

Павел Чайкоўскі.

"Белпошта" выпусціла памятны канверт да ўгодкаў Уладзіміра Караткевіча

Міністэрства сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь выпускае ўзварот

ISSN 2073-7033

9 772 073 703 003 >

памятны спецштэмпель, які будзе выкарыстоўвачца 26 лістапада 2015 года для правядзення адмысловага памятнага гашэння, прысвечанага творчасці Уладзіміра Караткевіча.

Месца гашэння - аддзяленне паштовай сувязі № 11 г. Орша Віцебскай вобл.

Колер масцікі - чорны. Дызайн спецштэмпеля Вольгі Бабундзіной.

100 гадоў з дня нараджэння Вадзіма Жучкевіча

Вадзім Андрэевіч ЖУЧКЕВІЧ (19.11.1915, г.п. Лоеў Гомельскай вобл. - 28.2.1985), беларускі географ. Стваральнік тапанімічнай школы Беларусі. Доктар геаграфічных навук (1971), прафесар (1972). Засл. работнік вышэйшай школы Беларусі (1977).

Скончыў Менскі пед. інстытут (1939). Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Працаўваў у сістэме народнай асветы і вышэйшай адукцыі. З 1964 у БДУ, з якім было звя-

зана ўсё яго жыццё і дзейнасць. Прайшоў шлях ад дацэнта да загадчыка кафедры (1976).

Больш за 30 гадоў займаўся тапанімікай БССР, эканамічнай геаграфіяй. Правёў тапанімічнае рагяніраванне Беларусі. Апублікаваў каля 350 навуковых работ. Наибольш вядомай з'яўляецца яго кніга "Агульная тапаніміка" (1968). Аўтар "Кароткага тапанімічнага слоўніка Беларусі" (1974).

Вікіпедыя.

90 гадоў з дня нараджэння Юрыя Семянякі

Юрый Уладзіміравіч СЕМЯНЯКА (26 лістапада 1925, г. Менск - 16 ліпеня 1990) - беларускі кампазітар. Народны артыст Беларусі (1974). Заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі (1962).

Закончыў Беларускую дзяржаўную кансерваторию па класу кампазіцыі (1957, клас А. Багатырова). У 1947-63 канцэртмайстар Дзяржаўнай академічнай харовай капэлы Беларусі. Член Саюза кампазітараў Беларусі з 1957. У 1978-80 старшыня праўлення Саюза кампазітараў Беларусі.

У яго творчасці пераважалі два асноўныя кірункі - музычны тэатр і песня. Музыкы Ю. Семянякі ўласцівы лірызм, яркі меладызм, шчырасць выказвання; інтанцыйны склад грунтуеца на беларускай народнай песеннасці і асаблівасцях сучасных масавых жанраў.

Сярод твораў: оперы "Калючая ружа" (паст. 1960), "Калі ападае лісце" (1968), "Зорка Венера" (1970), "Новая зямля" (1982), аперэты "Рабінавыя каралі" (1964), "Пяежаваранак" (1969, 2-я рэд. 1971), "Паўлінка", "Тыдзень вечнага кахання", дзіцячая "Сцяпан - вялікі пан", канцэрты, у т.л. "Ясныя дарогі" (1957), "Памяці Канстанціна Заслонава" (1958), "Горад юнацтва"

(1964), "Велічальная Мінску" (1967), "Зямля мая" ў 4-х частках (1979, для народнага хору і народнага аркестра), "Увянок Максіму Баідановічу" (1980), сюіты "Родныя песни" (1979, для хору і народнага аркестра) і інш.

Аўтар шматлікіх песьні, у т.л. "Ой, шумяць лясы зялённыя", "Беларусь - мая песьня", "Люблю цябе, Белая Русь", "Расцвітай, Беларусь", "Явар і каліна", "Ты мне вясною прыснілася", "Не за вочы чорнья", "Журавіны", "Беларусачка" і інш. Значнае месца ў творчасці займаў харавыя творы (хары а капэла "Вы чулі, як плачуць дрэвы", пазамэрквіем "Хатынскія званы", цыкл на слова Я. Коласа), вакалныя дуэты, трою, квартэты, музыка да драматычных спектакляў ("Трэцяя пакаленіе" паводле К. Чорнага, "Над хвальамі Серабранкі" і інш.

Вікіпедыя.

Да гэтай падзеі РУП "Белпошта" падрыхтавала мастакі маркіраваны канверт з літарнай маркай "A".

Проект падрыхтаваны ў супрацоўніцтве з установай культуры "Музейны комплекс гісторыі і культуры Аршаншчыны".

У аснове спецштэмпеля эксплірыс У. Караткевіча; на канверце намалюваны партрэт У. Караткевіча, ілюстрацыя да рамана "Каласы пад сярпом тваім".

Nаш кар.

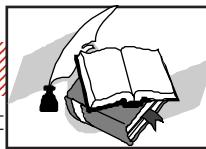

План дзейнасці

Грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны" на 2016 год

№	Назва мерапрыемства	Тэрмін выканання	Адказны за правядзенне	№	Назва мерапрыемства	Тэрмін выканання	Адказны за правядзенне
1.	Асветніцка-педагагічная праца - з бацькамі, дзеци якіх пойдуць у дзіцячыя садкі і першыя класы ў 2016-2017 навучальным годзе; - з бацькамі і іх дзецьмі, якія навучаюцца ў рускамоўных і беларускамоўных адукатычных установах; - з арганізацыямі і ўстановамі з мэтай прапаганды беларускай мовы і літаратуры; - правядзенне курсаў беларускай мовы і беларусазнаўства; - звярнуцца да дзяржаўных і недзяржаўных тэлеканалаў па дапамогу ў стварэнні беларускамоўных класаў.	На працягу года	Бацькоўскі камітэт, рэгіянальныя структуры ТБМ		70 гадоў з дня нараджэння Валянціны Коўтун, беларускай пісьменніцы. 125 гадоў з дня нараджэння Язэпа Варонкі, беларускага грамадскага і палітычнага дзеяча. 130 гадоў з дня нараджэння пісьменніка Змітрака Бядулі. 220 гадоў з дня нараджэння Яна Чачота, беларускага паэта, фальклорыста. 140 гадоў з дня нараджэння Алаізы Пашкевіч (Цёткі), беларускай пісьменніцы, грамадскай і культурнай дзяячкі. 125 гадоў з дня нараджэння Макара Краўцова, беларускага пісьменніка, грамадска-палітычнага дзеяча. 25 гадоў таму (1991 г.) Вярхоўны Савет Беларускай ССР надаў статус Канстытуцыйнага закона Дэкларацыі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР аб суверэнітэце Беларускай ССР. Беларусь стала незалежнай дзяржавай. 80 гадоў з дня нараджэння паэта Генадзя Бураўкіна. 80 гадоў з дня нараджэння Сакрата Яновіча, беларускага пісьменніка ў Польшчы. 110 гадоў з дня выхаду (1906) газеты "Наша доля", першага легальнага выдання на беларускай мове. 19 верасня - 25 гадоў таму (1991 г.) Вярхоўны Савет БССР зацвердзіў назву нашай дзяржавы "Рэспубліка Беларусь" і прыняў новыя Дзяржаўныя сімвалы: герб "Пагоня" і белачырвона-белы сцяг (прыняяніліся да 15 траўня 1995 г.). 125 гадоў з дня нараджэння Аркадзя Смоліча, беларускага дзяржаўна-палітычнага дзеяча, вучонага ў галіне эканомікі, географіі Беларусі, прафесара. 120 гадоў з дня нараджэння Мікалая Шчакаціхіна (1896-1940), беларускага мастацтвазнаўца, гісторыка, тэарэтыка мастацтва. 100 гадоў з дня адкрыцця ў Свіслачы беларускай настаўніцкай семінары.	6 красавіка 17 красавіка 23 красавіка 7 ліпеня 15 ліпеня 18 жніўня 25 жніўня	
2.	Праца рэгіянальных арганізацый ТБМ па захаванні і адкрыцці беларускамоўных адукатычных установ: збор подпісаў, лісты ў дзяржаўныя ўстановы, пікеты і інш.	На працягу года	Рэгіянальныя структуры ТБМ, Мінская гарадская арганізацыя ТБМ, Сакратарыят (кардынацыя) Сакратарыят, рэгіянальныя структуры ТБМ		28 жніўня 4 верасня 14 верасня 19 верасня		
3.	Супрацоўніцтва з дзяржаўнымі структурамі па пытанні выкарыстання дзяржаўной беларускай мовы, у тым ліку з мэтай захавання і пашырэння беларускай тапанімікі, з Міністэрствам сувязі з пытаннях выпускі беларускамоўнай прадукцыі.	На працягу года	Сакратарыят, рэгіянальныя структуры ТБМ				
4.	Супрацоўніцтва з банкаўскімі структурамі па пытаннях афармлення на беларускай мове бланкаў, рэквізітаў і іншай банкаўскай прадукцыі.	На працягу года	Сакратарыят, рэгіянальныя структуры ТБМ				
5.	Праца з прадпрыемствамі па ўкараненні беларускамоўнага афармлення выпускай прадукцыі.	На працягу года	Сакратарыят, рэгіянальныя структуры ТБМ				
6.	Работа па пашырэнні кола падпісчыкаў і чытачоў на "Наша слова", "Новы час", "Верасень" і іншыя беларускамоўныя газеты і часопісы.	На працягу года	Сакратарыят, першасныя суполкі ТБМ				
7.	Правядзенне гістарычных і літаратурных сустэреч у межах кампаніі "Будзьма".	На працягу года	А. Трусаў				
8.	Святкаванне Міжнароднага дня роднай мовы. Правядзенне круглых сталоў, сустэреч з чытачамі (разам з пісьменнікамі і журналістамі). Першы этап Агульнанацыянальной дыктоўкі - 21 лютага (2-і этап - 15 сакавіка, 3-і этап - 25 сакавіка).	21 лютага 15 сакавіка 25 сакавіка	Сакратарыят, Мінская гарадская арганізацыя ТБМ, абласныя і раённыя структуры ТБМ		90 гадоў таму (1926) адбылася Акадэмічная канферэнцыя па эфарме беларускага правапісу і азбуки. 110 гадоў таму (1906 г.) выйшаў першы нумар штотыднёвой газеты "Наша Ніва" (выдавалася да 20 жніўня 1915 г.). 125 гадоў з дня нараджэння Янкі Станкевіча, беларускага культурнага дзеяча, мовазнаўца, доктара мовазнаўства. 100 гадоў таму (1916 г.) у Вільні створаны Першы беларускі тэатр пад кіраўніцтвам Францішка Аляхновіча. 130 гадоў з дня нараджэння Міколы Равенскага, беларускага кампазітара.	14 лістапада 14 лістапада 14 лістапада	
9.	Забеспячэнне дзейнасці інтэрнет-партала ТБМ.	На працягу года	Сакратарыят, рэгіянальныя структуры ТБМ		125 гадоў з дня нараджэння М. Багдановіча (1891-25.05.1917). 220 гадоў з дня нараджэння Тамаша Зана (1796-1855), беларускага паэта-рамантыка.	5 снежня 9 снежня	
10.	Выданне паштоўкі да юбілею Макара Краўцова.	1-ы квартал 2016 г.	Сакратарыят, ТБМ		125 гадоў з дня нараджэння Уладзіславы Францаўны Луцэвіч (1891-1960), жонкі Янкі Купалы.	21 снежня	
11.	Выдаць насценныя каляндары і паштоўку з нагоды 125-годдзіка Аркадзя Смоліча.	студзень 2016 г.	Ігар Марачкін, Алег Трусаў		110 гадоў з часу заснавання Марцінам Міхайлавічам Кухтам (1875-1942?) прыватнай друкарні ў Вільні. Выпускала кнігі, газеты і часопісы. Выдавала газету "Наша ніва" (з 1906 г.). 60 гадоў таму ў г. Беластоку (Польшча) заснавана Беларуское грамадска-культурнае таварыства (БГКТ), якое пачало выдаваць газету "Ніва". У Варшаўскім універсітэце створана кафедра беларускай філалогіі (1956 г.).	25 снежня	
12.	Адзначыць Еўрапейскі дзень моваў	26 верасня	Сакратарыят, рэгіянальныя структуры ТБМ				
13.	Адзначыць Дзень беларускай школы	13 лістапада	Сакратарыят, рэгіянальныя структуры ТБМ				
14.	Адзначыць наступныя даты: 80 гадоў з дня нараджэння Анатоля Кудраўца (1936-2014), беларускага празаіка, публіцыста, перакладчыка. 70 гадоў з дня нараджэння Тадэвуша Кандрусевіча, беларускага рэлігійнага дзеяча, кіраўніка каталіцкай царквы ў Беларусі, арцыбіскупа, доктара тэалогіі. 80 гадоў з дня нараджэння Генадзя Каханоўскага (1936-1994), беларускага гісторыка, краязнаўца. 75 гадоў з дня нараджэння заснавальніка ансамбля "Песніary" Ўладзіміра Мулявіна. 100 гадоў з дня нараджэння Уладзіслава Чарняўскага, беларускага каталіцкага духоўніка, перакладчыка. 80 гадоў з дня нараджэння (1936-2011) Янкі Сіпакова, беларускага паэта, празаіка, перакладчыка. 130 гадоў з дня нараджэння Васіля Дружыцька, беларускага гісторыка, педагога, прафесара. 110 гадоў з дня нараджэння Мікалая Улашчыка (1906-1986), беларускага гісторыка, археографа, археолага. 60 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Ягоўдзіка, беларускага пісьменніка. 120 гадоў з дня нараджэння Кандрата Крапівы (1896-07.01. 1991), народнага пісьменніка Беларусі, драматурга. 450 гадоў таму (1566 г.) зацверджаны 2-і Статут ВКЛ. 25 гадоў з дня ўрачыстага адкрыцця ў Гарадзенскім універсітэце імя Я. Купалы факультэта беларускай філалогіі і культуры.	1 студзеня 3 студзеня 8 студзеня 12 студзеня 14 студзеня 15 студзеня 8 лютага 14 лютага 14 лютага 1 сакавіка 11 сакавіка 2 красавіка	Сакратарыят, рэгіянальныя структуры ТБМ	80 гадоў з дня нараджэння Лідзії Савік, беларускага літаратуразнаўца і крытыка. 85 гадоў з дня нараджэння Аляксея Пяткевіча, беларускага літаратуразнаўца, культуролага, кандыдата філ. навук, старшыні Гарадзенскай гарадской арганізацыі ТБМ. 60 гадоў з дня нараджэння Антаніны Хатэнкі, беларускай пісьменніцы. 70 гадоў з дня нараджэння пісьменніка Генрыха Далідовіча. 70 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Някляева, беларускага палітыка, пісьменніка. 80 гадоў з дня нараджэння Вячаслава Чамярыцкага, беларускага літаратуразнаўца, кандыдата філалагічных навук. 70 гадоў з дня нараджэння Ніны Канунікавай, беларускага біёлага, доктара біялагічных навук, прафесара 90 гадоў з дня нараджэння Янкі Запрудніка, беларускага грамадска-палітычнага дзеяча на эміграцыі, гісторыка. 80 гадоў з дня нараджэння Сяргея Габрушевіча, беларускага філосафа, культуролага, прафесара. 85 гадоў з дня нараджэння Ніла Сымонавіча Гілевіча, Народнага паэта Беларусі. 85 гадоў з дня нараджэння паэта Анатоля Вярцінскага. 50 гадоў з дня нараджэння Святланы Тарасавай, беларускага літаратуразнаўца і крытыка. 50 гадоў з дня нараджэння Міхася Скоблы, беларускага паэта, журналіста.	4 лютага 28 красавіка 1 чэрвеня 9 ліпеня 22 ліпеня 6 жніўня 9 жніўня 8 верасня 30 верасня 18 лістапада 18 лістапада 23 лістапада	Сакратарыят, рэгіянальныя структуры ТБМ	
15.	Адзначыць юбілейныя даты сябру ТБМ:						

Звонкі рэй вядзе беларуская песня

Ансамбль народнай музыкі "Свята" 19 лістапада адзначыў 31 год са дня стварэння чарговай сустэрчай са слухачамі. Адзін з першых прафесійных фальклорных калектываў, ён быў заснаваны пры Беларускай дзяржаўнай філармоніі ў 1984 годзе з мэтай захавання і папулярызацыі народнай песеннай спадчыны. Штогод ансамбль дае каля 60 канцэртаў, у тым ліку дабрачынных.

Беларуская народная песня займае пачаснае месца ў эрпетуары калектыва. Канцэртныя праграмы ансамбля ўключаюць у сябе сінтез розных жанраў мастацтва: вакал, інструментальнае суправаджэнне, харэграфію. Гучачы народная песня ў арыгінальных апрацоўках, аўтарская песня, якія бадзёраць і натхняюць сваім імітатам.

Прыгожая стройная паненкі і дзяўчатаў ў чырвона-белых строях заліхаўскі скучуць кадрылі і полечкі. Кружаць вялікімі каліровымі коламі жоўтыя і чырвоная тканіны спадніцы. Кавалеры танцаць, жартуюць. Граюць цымбалы, скрыпкі, гучачы акардэон і дуда, звініць бубны. Музыка перадае спрадвечнае харство душы народнай. Працавітыя, шчырыя і вынаходлівыя беларусачкі дойду сумаваць не будуць - залагодзяць і прыўкрасяць жыццё, якія за смутныя часы не былі!

У святочным канцэрце прагучалі песні "Цячэ вада ў

ярок", "Ночка-чараўніца", "Рэчанька" ў аранжыроўцы А. Кашталапава, "Кадрыля", "Народныя прыпейкі". Тэмы бацькоўскай хаты, роднай вёскі, матчынай ласкі чуліся ў песнях на слова Т. Маслоўскай "Не пакідайце матуль", "Дуда", "Мая краіна".

Канцэртная праграма пабудавана на музычным фальклоры Палесся - скарбніцы духоўнай культуры славян. Нагрыши і песні, запісаныя не-народнай музыкай, і выкананыя на старадаўніх інструментах з захаваннем манеры і каларыту гучання, выклікаюць замілаванне ў слухачоў.

Спалучэнне музыкі і танцу дае магчымасць ствараць яркія канцэртныя праграмы, якія з поспехам прымаюць як на Беларусі, так і далёка за межамі. Ансамбль "Свята" не раз прымаў удзел у фестывалах мастацтваў, выступаў з

канцэртамі ў Канадзе, Аўстріі, Германіі, Італіі, Польшчы, Індый, Францыі. За час свайго існавання Беларускі дзяржаўны ансамбль народнай музыкі "Свята" даў больш за 20000 канцэртаў. Ансамбль удзельнічае ў рэспубліканскіх акцыях "Мастацтва - працаўнікам сяля", "Беларусь - гэта мы", у Днях беларускага пісьменства. У складзе калектыва выступаюць заслужаная артыстка РБ Марыя Пятроўна Маршак (вакал), заслужаны артыст Беларусі Анатоль Міхайлавіч Кашталапаў (мастакі кіраўнік), артыстка Таццяна Сушчэня (цымбалы).

На святочным канцэрце гледачам прышліся да спадобы выступленні артысткі Вячаслава Статкевіча, Наталіі Нарэйкі, Анастасіі Касцюкай, Андрэя Барыкіна, Ірыны Краўцовой і іншых.

Э. Дзейская,
фота аўтара.

Зорка Віктара Шылко

10 лістапада 2015 года ў Мастацкай галерэі "Беларт" адкрылася выставка графікі Віктара Шылко, які нарадзіўся ў 1952 годзе на Віцебшчыне.

У 1974 годзе хлопец закончыў мастацка-графічны факультэт Віцебскага педінстытута. З 1976 года ён - удзельнік абласных, рэспубліканскіх і ўсесаюзных выставаў. З 1986 года - у Саюзе мастакоў ССР. З 1987 па 1997 год - у

творчым аб'яднанні "Квадрат". У 1994 годзе мастак стаў лаўрэатам I Міжнароднага пленэра, які быў прысвячаны Марку Шагалу. З 2002 года займаецца канцэртуальным жывапісам. Примаў удзел у выставах у Германіі, Латвії, Расіі, Славеніі, Арабскіх Эміратах. Працы славутага мастака знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі, Музеі сучаснага мастацтва, Абл-

сным мастацкім музеі, Музеі Марка Шагала (Віцебск), Музеі сучаснага єўрапейскага мастацтва (Сеул, Карэя), а таксама ў прыватных калекцыях Беларусі, Расіі, Латвії, Аўстріі, Германіі, ЗША, Іспаніі, Польшчы, Канады, Фінляндый.

На мерапрыемстве выступалі: Рыгор Сітніца, Уладзімір Савіч, Мікола Паграноўскі. Было цікава.

Аляксей Шалахоўскі.

Да ведама сяброў Рады ТБМ

Паважаныя сябры Рады ТБМ!

У адпаведнасці з рашэннем Сакратарыяту ТБМ чаргове паседжанне Рады адбудзеца 29 лістапада ў сядзібе ТБМ.

Пачатак: 11.30.

Папярэдні парадак дні:

1. Абмеркаванне плана працы ТБМ на 2016 год.
2. Пастанова аб памеры складак на 2016 год.

3. Падвядзенне вынікаў выбарчай прэзідэнцкай кампаніі 2015 г.
4. Аб удзеле сяброў ТБМ у будучых парламенцкіх выбарах.
5. Аб падпісцы на "Наша слова".
6. Рознае.

Чакаем вашы прапановы да праекту плана дзейнасці на наступны 2016 год.

Сакратарыят ТБМ.

Праект
Пастанова Рады ТБМ імя Ф. Скарыны
"Аб уплаце сяброўскіх складак (узыносаў)
на 2016 год"

Менск
29 лістапада 2015 г.

Рада ТБМ пастаноўляе вызначыць наступную памеры сяброўскіх складак з 1 студзеня 2016 года:

1. Для тых, хто працуе - 100 тыс. руб.
2. Для беспрацоўных - 50 тыс. руб.
3. Для студэнтаў - 20 тыс. руб.
4. Для пенсіянераў - 50 тыс. руб.
5. Для вучняў школ, ліцэяў і гімназій - 10 тыс. руб.
6. Для грамадзян Расіі - 500 расійскіх рублёў.
7. Для грамадзян іншых краін - 10 \$ альбо 10 ёура.

Бона Івянецкая

У Івянецкім музеі традыцыйнай культуры экспануецца выстаўка нумізматыкі і баністыкі: "Скарбы роднай зямлі" з прыватных калекцый Алега Буткевіча, Яўгена Паплаўскага, Валерыя Мазуры.

Выстава адметная тым, што дае магчымасць візуальнага судакрануцца да гісторыі гравюра-гандлёвых стасунакаў на беларускіх землях ад часоў Вялікага Княства Літоўскага, Рэчы Паспалітай, Расійскай Імперыі, Савецкага Саюза да картак

спажыўца, чэкаўых кніжак, талонаў і папяровых банкнотаў назалежнай Беларусі.

Фееричны россып старадаўніх манет ад задымленага гаршка сімвалізуе скарбы, якія насы прыдзялі захоўвалі ў роднай зямельцы ў часы шматлікіх ваенных ліхалеццяў, з'яўляецца ўводнай часткай у экспазіцыю.

Адным з раритетаў, якія вылучаюцца з мноства артэфактаў экспазіцыі, з'яўляецца Івянецкая Бона наміналам 10

грошаў адчаканеная з цынку спажыўцікам кааператывам біга батальёна Корпуса памежнай аховы "Івянец". Такія бона-знакі выкарыстоўваліся з сярэдзіны 20-х гадоў ХХ стагоддзя для аплаты розных паслуг і тавараў мясцовому насельніцтву на быльх Крэсах Усходніх.

Дзякуючы скруплёзной працы супрацоўнікаў музея праведзена навуковая класіфікацыя экспанатаў, падрыхтаваны своеасаблівы каталог-дапаможнік для наведальнікаў, што стварае перадумовы дэталёва праанализаваць і змястоўна ўспрымаць складаны матэрыял.

Алег Раманоўскі.

Фота: манеты прадстаўлены Івянецкім музеем традыцыйнай культуры.

P.S. Амаль усе матэрыялы выяўлены на тэрыторыі былога Івянецкага графства.

Калі за адраджэнне мовы, читай, спадарства, "Наша слова"!

Шаноўныя сябры, ідзе падпіска на першую паўгоддзе 2016 года. У каталогу інфармацыя пра газету заходзіцца на стр. 73. Цана змянілася нязначна. У 2016 годзе мы працягнем выхадзіць на вясімі палосах. Газета мае добры рэдакцыйны партфель і плануе для друку тэксты самых розных матэрыяляў, з рознымі поглядамі і падыходамі, у тым ліку і адрознімі ад пазыцыі рэдакцыі. Мы будзем працягваць друк мовазнаўчых і гістарычных матэрыяляў у выкладанні тык аўтараў, якіх вы не знойдзецце на старонках іншых выданняў. Мы не стараемся навязваць чытчу сваю думку ці погляды, а падаём паведамленні і меркаванні саміх чытачоў. Чытайце, даведвайцеся, думайце. Будзьце з намі, і вы будзецце з усёй Беларуссю.

РП - 1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету часопіс **63865**

індэкс выдання

НАША СЛОВА

(назва выдання)

Колькасць камплектаў

1

На 2016 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Куды

(адрас)

(паштовы індэкс)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА

на газету часопіс

63865

індэкс выдання

НАША СЛОВА

(назва выдання)

Кошт

падпіскі

руб.

На 2016 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Куды

(адрас)

(паштовы індэкс)

Беларускі нацыянальны касцюм

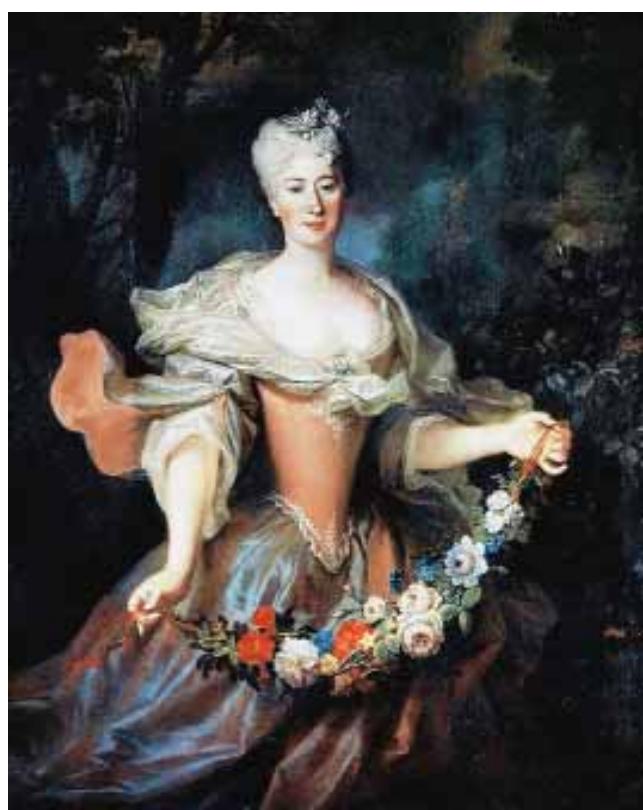
(*Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.*)

Безрукаўнае адзенне выкарыстоўвалася як дапаўненне да святочнага касцюма. Яно адразнівалася ад іншых прадметаў адзення больш складаным і разнастайным кроем. Выказваюць меркаванне, што безрукаўнае адзенне з'явілася ў вясковых жыхароў пад упłyvам гарадской культуры і з'яўляецца запазычаным. Назвы прадметаў этага тыпу адзення самыя мелі самыя розныя назвы: "кабат", "гарсет", "гарсетка", "кітлік", "камізэлька" (Віцебскі край); "кітлік", "шнуроўка", "станік", "лейбік", "нагруднік", "безрукаўка", "каптан", "танічак" (Гарадзенскі край); "шварка" (Добрушскі раён); "халадайка", "безру-

каўка", "шніроўка". Гэтыя назвы не звязаныя з асаблівасцямі крою, а вызначыліся мясцовымі традыцыямі. У XIX - пачатку XX ст. безрукаўнае адзенне апраналася на сарочку, мела адкрыты ліф з выкраенымі па канфігурацыі рукі прымамі, скосамі плечавога шва, бакамі ці падрезамі, што прыводзіла да шчыльнага аблягання па таліі. Спереду полы сцягваліся шнуроўкай ці зашпільваліся на гузікі. Полячки (пярэдняя частка пінжака) упрыгожваліся нашыўкамі каліровых тканін, стужкамі, дэкаратыўнай тасмой, якія укладваліся ў дэкаратыўную зубчастую стужку ці ў выглядзе кветкавых руж з палосак каліровых тканін. Край борта, проймы, выраз гарлавіны падкрэс-

Графіня Аляксандра Канстанцыя Завіша (з роду Агінскіх), апранутая па французскай модзе. Партрэт XVII ст.

Графіня Марыя-Белія Завіша (з роду Агінскіх). Партрэт 1724 г.

Графіня Юзэфа Тышкевіч (з роду Салагубаў) у суконцы па французскай модзе. Партрэт канца XVIII ст.

Партрэт мазырскай шляхцянкі Люциі Яленской з роду Аскеркаў, XVIII ст.

Кабат з вёскі Аздамічы (каля Століна), канец XIX ст.
Фота 2013 г.

ліваліся кантраснымі па колеры канцам. Упрыгожвалі таксама металічнымі і касцявы�і гузікамі.

Гарсэты былі кароткімі (звычайна да таліі) і шыліся з фабричных, пакупных тканін. Сустракаліся суконныя каба-

ты, аксамітныя, расшытыя ўзорам, з шаўковых тканін з багатым усходнім малюнкам, які выкладваўся металізованымі ніткамі па простай аснове, якія стваралі эффект пералічання золата ці срэбра ў прамяніх сонца тканіны.

Гарсэты былі кароткімі (звычайна да таліі) і шыліся з фабричных, пакупных тканін. Сустракаліся суконныя каба-

Паясное адзенне

У XIX-XX стст. у беларусаў у якасці паяснога адзення існавалі "панёва", "саян",

Партрэт Грызельды Сапегі, апранутай па іспанскай модзе, 1630-я гг.

Графіня Аўгуста Пляйтэр (з роду Агінскіх). Партрэт сярэдзіны XVIII ст.

"андарак", "спадніца" і інш. Слова "спадніца" мела ўсеагульнае значэнне, ім ўвогуле называліся ўсе пералічаныя прадметы.

Тэрмін "панёва" выкарыстоўваўся для абазначэння

як тканіны, так і няшчытага жаночага адзення. У XIX ст. так называлі няшчыту жаночую спадніцу. У XX ст. панёвой называлі ўжо і звычайнью

"андарак", "спадніца" і інш. Слова "спадніца" мела ўсеагульнае значэнне, ім ўвогуле называліся ўсе пералічаныя прадметы.

(*Працяг у наст. нумары.*)

(Працяг. Пачатак у папярэднім нумары.)

Своеасаблівым пра-
граммным документам можна
лічыць Дэкларацыю Беларус-
кай рады Случчыны, якую яна
выдала 21 лістапада 1920 года,
і якая была пашырана 28-29
лістапада, калі Рада ўжо знаходзілася ў мястэчку Семежава
(ципер вёска ў Капыльскім раёне). У Дэкларацыі было сказана:
"У момэнт самаадзан-
чыння ўсіх нароўдаў і барацьбы
іх за сваю самастойнасць і
свабоду Беларуская Рада Случчыны,
выпалияючы волю ся-
лянства, паслаўшага яе і даве-
рыўшага ёй абарону незалеж-
насці нашай Бацькаўшчыны
Беларусі, падымае сцяг бара-
цьбы за свабодную незалежную
Беларусь і зяяўляе ўсяму міру:

1. Беларусь павінна
быць вольнай незалежнай Наро-
дной Рэспублікай у яе этна-
графічных межах.

2. Асноўныя законы
Беларускай Народной Рэспу-
блікі будуть выпрацаваны Бе-
ларускім Устан[оўчым] Сой-
мам, созваным на аснове агу-
льнага, роўнага, простага, па-
таемнага і прарапцыяналь-
нага выбарчага права.

3. Прыйнаваючы, што
зямля павінна належаць пра-
коўнаму народу і што пры-
ватная ўласнасць на зямлю
касуетца, Рада Случчыны ду-
мае, што нормы землекары-
станыя (землепользованне)
маюць быць выпрацаваны
толькі Беларускім Устан[оўчым] зборамі. Да разъ-
вязання ж гэтага пытання ў Уст[аноўчым] Сойме ўсе па-
становы Часовай управы павін-
ны згаджасца з вышэйпака-
заным прынцыпам. Усе ж ля-
сы і нутра зямлі павінны быць
уласнасцю Рэспублікі.

4. Да сазыва Уста-
н[оўчага] Сойму павінны быць
прыняты самыя шырокія ме-
ры для абарони правоў і інта-
рэсаў працаўнікоў, як, напры-
клад, аб уядзеніні найболь-
шага 8-мі гадзінавага дня,
кантроля над дабрабытам,
мінімумом зараб[отнай] пла-
ты і г. д.

5. У мэтах барацьбы з
вырастоючай спэкуляцыяй і
ўпаратавання тавараабме-
ну паміж местамі і вёскамі
Рада Случчыны прыме меры к
развіцію на шырокіх пачат-
ках усіх відаў коопэрациі.

6. Уперад да скончан-
ня развязвання гэтага пы-
тання ў Уст[аноўчым] Сой-
ме прызнаем на тэрты[оры]ї
Беларусі свабоду слова, друку,
сходаў, забастовак, хаўрусаў,
рэлігіі, незалежнасць асоб-
насці і памяшчэнні.

7. Прыйнаючы перша-
ступеннае значэнне народнай
прасэвеце, РС будзе старацца
к агульнаму абучынню ў са-
мым шырокім маштабе.

8. У рубяжох БНР пры-
знаючы права ўсіх мешчас-
цяў на нацыянальную пэр-
сан[альную] аўтанаомію.

Абвяшчаючы аб гэ-
тым і зяяўляючыся выразіце-
льніцай волі народа, Рада Случчыны дакларуе цвёрда стаяць
за незалежнасць і свабоду
роднае Беларусі і бараніць
інтарэсы сялянства ад насель-

Случчына, 1920-ты

ляў з боку чужаземных захва-
тчыкаў, у выпадку патрэб-
насці нават сілаю аружжа, і
нагледзячы на лічбовую пера-
вагу праціўніка, думаючы,
што наша справа - справа
праудзівія, а праўда заўсёды
закрасуе".

У тых ж лістападаўскія
дні 1920 года праходзіў запіс
добраахвотнікаў у вайскове
фарміраванне, якое атрымала
назву: "1-я Слуцкая брыгада
стральцоў войскай Беларускай
Народной Рэспублікі". У склад
брыйгады ўваходзілі 1-ы Слуцкі
полк і 2-і Грозаўскі полк, якія
складаліся з чатырох і трох
батальённаў адпаведна, а тых ў
свою чаргу - кожны з трох рот.
У брыгаду, якая была пяхот-
най, уваходзілі таксама конны
атрад, палкавыя абозы і зброй-
ная майстэрня. Быў сформіраваны
і асобы ад брыгады атрад
з дзвюх рот.

З успамінаў ураджэнца
вёскі Селішча Кірылы Прата-
севіча: "Поляки ночью остави-
ли нашу местность, но красные
ещё не пришли... Меня разбудил односельчанин и сказ-
ал: давай убегай, а то придут
красные и нас расстреляют.
В подтверждение сказал, что
его свой был в Слуцке и видел
объявления о том, что рас-
стреливают тех, кто не слу-
жил в Красной Армии, как де-
зертиров...".

Заўважу, што Піліпа
Лемеша, Андрэя Чыжа і Кіры-
лу Пратасевіча ў 1929 годзе
арыштавалі, аўбінаўцілі ва-
ўдзеле ў контрэрвалюцыйнай
арганізацыі і шпіянах на ка-
рысць Польшчы. Усе троє ў
адзін і той жа дзень, 10 лістапада
1929 года, асобай на-
радай былі прыгавораны да
трох гадоў папраўча-працоў-
ных лагераў, рэабілітаваны ў
1992 годзе.

Тым часам з 22 лістапада
1920 года пачаўся вывад са
Случчыны польскіх войскаў
паводле мірнага дагавора і
падпісанага 14 лістапада 1920
года спецыяльнага пагаднення.
24 лістапада палякі пакінулі
Слуцк. Уладзімір Пракулевіч
пазней пісаў пра падзеі тых
дзён на Случчыне: "Ставіліся
вопрос, как организовать оборо-
ну. Группа Павлюкевича -
Самусевича настаивала на орга-
низации партизаныны как
более действенного способа
борьбы против превышающе-
го силами противника. Неза-
лежніцкая группа (да яе адно-
сісці і У. Пракулевіч. - А.Ж.),
которая, главным образом,
ставила целью не реальный ре-
зультат, а демонстрацию, на-
стояла на организации регу-
лярных войск... 23 ноября поль-
ские власти уведомили нас,
что завтра очищают Слуцк.
В городе поднялась невообра-
зимая паника, а вместе с тем
страшное возмущение и раз-
говоры о том, что белополяки
нарочно спровоцировали нас,
не дав стать на ноги национа-
листическому движению...".

Надвячоркам 24 лістапада
1920 года Беларуская
рада Случчыны, камандаванне
1-й Слуцкай брыгады і шэраг
Пакінуты палякамі
Слуцк падраздзяленні Чырво-
най Арміі занялі 29 лістапада
1920 года. Пасля гэтага, як
сведчыць выдадзены ў 1921
годзе ў Марілёве "гісторыка-
стратэгічны нарыс" 16-й армії,
22-я брыгада (яе штаб размя-

жил ехать в офицерскую школу, после его предложе-
ния начали записываться..."
А вось сведчанне ўрад-
жэнца вёскі Іграева (ципер вё-
ска Працавічы Слуцкага раёна) Андрэя Чыжа, які ў 1920
годзе вучыўся ў сёмым класе
Слуцкай гімназіі: "К нам в
гімназію начали приходить
офицеры и агитировать гім-
назистов поступать в офи-
церскую школу. Многие начали
записываться... Когда мы за-
писались, то всех из города
Слуцка отвезли на станцию
Сінявік на автомобілях. Было
всего около 80 человек. От-
туда пошли в город Барановичи.
В Барановичах посадили на
поезд и направили в город
Лодзь".

У Семежаве закончы-
лася фарміраванне 1-й Слуцкой
брыйгады стральцоў войскай
БНР. У яе складзе былі супра-
цоўнікі слуцкай міліцыі, кад-
равыя афіцэры, дэзерціры з
чырвонаармейскіх і белагвар-
дзейскіх воінскіх частак, слянне
навакольных вёсак, вучні ста-
рэйшых класаў навучальных
установ. Неўзабаве запіс доб-
раахвотнікаў спынілі, бо адсут-
нічала реальная магчымасць за-
бяспечыць стральцоў неабход-
ным узбраеннем.

Рада мела штат інструк-
тараў, якія ў навакольных вёс-
ках вялі агітацыю сярод насе-
льніцтва і збіralі ахвяраванні
прадуктамі. Многіх віскўцы
ахвотна дзяліліся ежай. Стар-
шыня Беларускай рады Случчыны
Уладзімір Пракулевіч сведчыў: "Что касается мяса,
то эта повинность была при-
нудительная; по раскладке то
или иное селение доставляло 2-
3 головы крупного скота, или
соответственно заменяло его
мелким, причём шкура возвраща-
лась владельцу назад, а на
мясо выдавались Радой рекви-
зиционные квитанции, которые
и являлись обязательст-
вами Рады. Питание было
нормальное, семежевские ку-
лаки кормили нас из 2-3 блюд.
Однако запасов никаких не
было заготовлено, просто не
догадывались. Ни Рада, ни хо-
зяйственная часть бригады
никаких мер к этому не пред-
принимали. В конце концов об-
винили Раду, что озабочи-
ться заготовками - дело гра-
жданскоі властей. Спешно
принялись за заготовки. В ос-
тавленных помесцікамі име-
ніях оказалось много зерна и
сена. Молотьбой занялись на-
ши пленные...". Узгадваючы іх,
У. Пракулевіч з'яўляўшы, што
палонных і перабежчыкаў было
больш за 100 чалавек. Урад-
жэнцаў беларускіх мясцовас-
цяў рэгістравалі і адпускалі на
свабоду, а небеларусу адпраў-
лялі ў польскі канцэнтрацый-
ныя лагеры. Каб забяспечыць
асабовы склад брыгады хар-
чаваннем, праз некаторы час, па
словах У. Пракулевіча, "при-
шлося прибегаць к реквизи-
циям у населеніі".

Пакінуты палякамі
Слуцк падраздзяленні Чырво-
най Арміі занялі 29 лістапада
1920 года. Пасля гэтага, як
сведчыць выдадзены ў 1921
годзе ў Марілёве "гісторыка-
стратэгічны нарыс" 16-й армії,
22-я брыгада (яе штаб размя-

шчаўся ў Слуцку) 8-й страл-
ковай дывізіі выйшла на лінію
Пясочнае - Тутараўшчына -
Кучынка - Капыль - Ваняле-
вічы - Чыжэвічы - Кажушкі -
Заляддзе - Лядна - Дашнова -
Жылаглодавічы - Вызна.
Больш на поўдзень заняла па-
зіцыі 23-я брыгада той жа 8-й
дывізіі: Старчыцы - Замагілле
- Вёска - Паварчыцы - Капацэ-
вічы - Яскавічы - Беразнякі -
Залюцічы - Ленін. Да канца
лістапада польская войскі ў па-
лосе дзяянняў 16-й арміі вы-
шлі на лінію: Андрушы -
Сейлавічы - Нясвіж - Клецк -
Чарніца - па раці Лань -
Лактыши - Дзяніскавічы - Чучэ-
вічы - Красная Воля - Лахва -
Давыд-Гарадок - Драздова.

Слуцкі збройны чын

Падраздзяленні 1-й
Слуцкой брыгады стральцоў
войскай Беларускай Народной
Рэспублікі пачалі баявыя дзе-
яніні супраць частак Чырвонай
Арміі 27 лістапада 1920 года.
Гэты дзень лічыцца пачаткам
Слуцкага збройнага чыну. У
той дзень, як сведчыў начальнік
штаба брыгады Антон Борык,
"аддзелы в роты Слуцкага палка
пад камандаваннем пп. К. у часе разъедкі ў раёне вёсак Быстрыца, Вер-
бейчы, Васільчыцы і Чарнагубава
спаткаліся з бальшавік-
кай разъедкай каля вёскі Васільчыцы.
Ад дапрошаных палон-
ных даведаліся аб распала-
жэнні бальшавікоў. Нашы
аддзелы выбілі бальшавікоў з
вёскі Васільчыцы. Бальшавікі
страты: 3 забіты, 3 ранены і
1 панаўся ў палон. У нас 1 ця-
жка ранены. Мы захапілі шмат стрэльбаў, а таксама
матэрый. Аддзелы 5 роты
Слуцкага палка пад камандаван-
нем пп. К. у часе разъедкі ў раёне вёсак Быстрыца, Вер-
бейчы, Васільчыцы і Чарнагубава
спаткаліся з бальшавікоў з
вёскі Васільчыцы. Нашы
аддзелы ў Капыльскім напрамку
 занялі м. Цімкавічы. У бай пад
м. Капыль у нас цяжка ранен
1, чырвонаармейца забіта
12".

У наступныя дні аддзе-
лы 1-й Слуцкой брыгады напад-
алі на падраздзяленні 8-й ды-
візіі 16-й арміі расійскіх вой-
ск, асабліва актыўна - на мяс-
цовасці паміж населенымі пунктамі
Капыль, Цімкавічы, Вы-
зна. Наўмысш значны бай ад-
быўся каля вёсак Садавічы, Быстрыца,
Лютовічы, Морач, Дашнова, мястечак Капыль,
Вызна.

Тым часам з кожным
днём яшчэ больш авбастраліся
супярэчнасці паміж членамі
Беларускай рады Случчыны і
камандаваннем 1-й Слуцкай
брыйгады. Як адзначыў пазней
У. Пракулевіч, "взаимоотно-
шения между штабом брига-

ды и Радой были ненормальны, от-
личались недоверчиво-
стю". Справа дайшла да таго,
што старшыню Беларускай
рады Случчыны Уладзіміра
Пракулевіча камандаванне
брыгады не дапускала да а-
бмеркавання ваеных пытанняў.
Сёння цяжка вызначыць, што
тляжала ў аснове такіх адносін
(няўжо недавер?). Гэта не магло
садзейнічаць узаемаразумен-
ню і каардынацыі дзеянняў у
ходзе ўзброенага выступ-
лення.

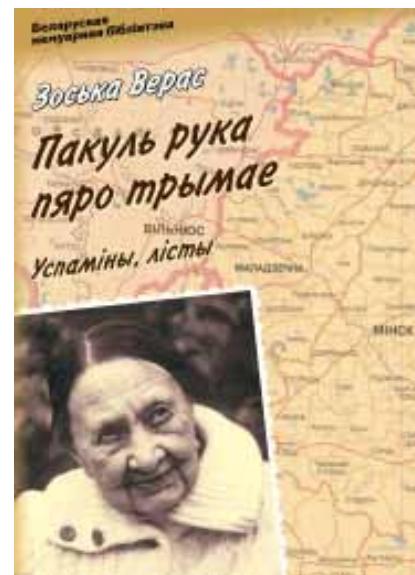
Сітуацыю значна
укладнілі падзеі, звязаныя з
камандзірам 1-га Слуцкага пал-
ка Паўлам Чайкам. Ён як быц-
цам спрабаваў перадаць на ра-
сійскі бок сакрэтны дакумен-
ты, аднак гэта яму не ўдалося.
П. Чайку арыштавалі і аўбіна-
вацилі ў здраде, але ўчнае з 2
на 3 снежня ён здолеў уцічы з
под арышту ў горад Слуцк.
Праз некаторы час там яго ары-
штавалі, аўбінавацілі "в измене
Советской власти и организа-
ции белогвардейского пол-
ка" і па пастанове "тройкі" асо-
бага аддзела 16-й арміі рас-
стралялі 9 студзеня 1921 года.

З снежня 1920 года Бе-
ларускай рады Случчыны пра-
віла надзвычайна пасяджэнне
і канстатавала, што "вы

УНІВЕРСІТЭТ ЗОСЬКІ ВЕРАС

У выдавецтве "Лімарус" вышла ў свет кніга ўспамінай і лістоў Зоські Верас (1892-1991) "Пакуль рука пяро тримае". Працягваецца публікацыя творчай спадчыны пісьменніцы і грамадскай дзеячкі, распачатая "Гарадзенскай бібліятэкай" у 2013 годзе (гл.: Зоська Верас. Я помню ёсё: успаміны, лісты). Публікуем тут адрывак з прадмовы да новага выдання, аўтар якой - Міхась Скобла (ён жа ўклаў кнігу і напісаў каментары).

Проста дзіву даешся - як Зоська Верас ўсё паспявала рабіць, як яна ўсюды паспявала! У міжваеннай Вільні яе, рухавую і энергічную, чакалі ў Лукішкайской турме - з продуктыўнай перадачамі, на віленскім паштамце - з пакункамі беларускіх перыёдкай, з неадменнай гатовасцю да працы ў рэдакцыях грамадаўскіх газетаў, дзе яна была і адміністратарам, і бухгалтрам, і кальпартзам. І так - у гушчыні падзеяй - Зоська Верас пражыла ладную частку жыцця. Таму для пакаленняў пазнейшых яна была найперш жывой сведкай нашай гісторыі, і як добра, што Бог падараў яй тарагата гадоў. Усё, што ведала, ўсё, што памятала, яна паспела сказаць для будучыні, асабліва ёй рупілі ці не самыя сфальшаваныя ў савецкай гісторыяграфіі гады (1917-1920-я).

Жывучы ў зацішным Панаўскім лесе, застаючыся цэлымі днямі ў сваёй лясной хатцы на самоце, яна толькі ў 70-я гады адважылася даверыць свой жыццёвым досвед паперы. Няспесна пісаліся успаміны пра Гарадзенскі гурток беларускай моладзі, пра Першы Усебеларускі з'езд у Мінску, пра Максіма Багдановіча, Гальша Лейчыка, Аркадзя Смоліча, братоў Луцкевічаў і братоў Родзевічаў...

Успаміны пісаліся, але мінскія рэдакцыі ставіліся да іх насцірожана - у друк праходзіла толькі самае бяскрайднае. Часцей Зоську Верас друкавалі беластоцкія выданні - беларускія календары і тыднёвік "Ніва", але і там тэксты былой нашаніўкі (пра гэта ведалі ёсё) і сяброўкі Рады БНР (пра гэта ведалі хіба ў адпаведным ведамстве) часам ляжалі гадамі.

І тады Зоська Верас пра ёсё, што помнілася, пачала расказывать у прыватным падрадку - у лістах. Ахвотнікаў ведаць праўдзівую гісторыю знайшлося нямала: у Мінску і Гарадні, у Зэльве і Пружанах, у Германавічах на Віцебшчыне

і Гудзевічах на Гарадзеншчыне, на Беласточыне за заходнюю мяжой і на Стайрапольшчыне за мяжой усходній, у Варшаве і Москве.

Сама аўтарка пазней спрабавала падлічыць колькасць тых лістоў-узпамін - выходзіла больш за 6000. З іх пакуль што апублікавана каля 800 (улічваючы і эпістолярны раздзел гэтай кнігі), і з іх, нібы з мазаічных шкельцаў, паствурова складаеца вялікая панorama беларускага жыцця XX стагоддзя.

Сучасныя сродкі камунікацыі дазваляюць імгненна перадаваць на любыя адлегласці любую інфармацыю (тэктавую, фота, аўдыё і відэа). А ў часы Зоські Верас адзінм перадатчыкам была звычайная, надзвычай марудная з гледзішча сённяшняга пошта. Лісты з Панаўскага лесу ішлі тыднямі - можна здагдвацца, як чакалі іх усе тэя, хто стала карэспандаваў з гаспадынай Лясной хаткі. Ніводзін ліст не пакідала яна без адказу.

Гісторыку Юрому Туранку Зоська Верас дасылала звесткі пра ягонага бацьку, вядомага ў Заходній Беларусі лекара Браніслава Туранка, пра братоў Іваноўскіх, які ўзбагацілі сваёй дзеянасцю тры культуры - беларускую, польскую і літоўскую.

Паэты Дануце Бічэль падказвала, як найпаўнай і змястоўнай паказаць жыцця Максіма Багдановіча ў наваствораным музеі.

Дырэктару Мінскага абласнога музея (знаходзіцца ў Маладзечне) Генадзю Каханоўскаму расказвала пра сваёго прадзеда Ігната Кулакоўскага, педагога і асветніка, які ў сярэдзіне XIX стагоддзя дамагаўся ад царскіх уладаў вывучэння ў школах беларускай мовы...

А колькі ў Лясную хатку прыходзіла лістоў удзячна-

ці! Краязнавец з вёскі Германавічы Шаркаўшчынскага раёна Клімент Кожан пісаў: "Я ў сваім жыцці закончыў два ўніверсітэты - Беларускі дзяржаўні і Універсітэт Зоські Верас". Вольным слухачом таго "універсітэта" быў і Уладзімір Карапткевіч, які з узячніцтвом за падказаныя спрадвечна беларускія назвы раслінай адночы, звяртаючыся да Зоські Верас, эмацыйна ўсклікнуў: "Вы наш батанічны бог!". А як палічыць

усіх наведнікаў Гудзевічкага этнографічнага музея, якія практична скарысталіся з рэцептаў, і сёння даступных у экспазіцыі "Лекавыя зёлкі", што стваралася пад цяплівую "дыктоўку" Зоські Верас...

На жаль, пры жыцці яна заставалася як бы за спінамі сваіх вялікіх сучаснікаў - найперш Максіма Багдановіча, гербоўнік гонару якога быў яе заўсёдным і першачарговым клопатам. Гора было тым, хто з тых ці іншых прычынаў кідаў на яго цень, пляміў няпраўдай. І трэба прызнаць: шмат у чым той Багдановіч, якога мы сёння ведаем і прыаем, увідоchnіўся для нас дзякуючы Зосьцы Верас. Каб сабраць ўсё написанае ёю пра паэта, атрымаўся б важкі дадатак да персанальнай энцыклапедыі "Максім Багдановіч", ідэя якой узнякала і акрэслівалася ў двух месцах адначасова: у выдавецтве "Беларуская энцыклапедыя" (дзе працаўаў яшчэ адзін энцыклапедыст - Янка Саламеевіч) і ў той жа Лясной хатцы.

Сталася так, што мемуарыстка засланія сабой паэту, аўтарку арыгінальных празаічных імпрэсій, друкаваных яшчэ ў "Нашай ніве" і пазнейшых заходнебеларускіх перыёдках. Прачытаўшы іх, чалавек з трывім вышэйшым адукцыям і добрым літаратурным густам Аркадзь Смоліч усклікнуў: "Няхай вам Найвышині дае сілаў! Тоё, што робіце і зрабілі вы ў гэтым часе, доўга памятаць будаць беларусы, для будучыні яно будзе прыкладам".

Прыкра пра гэта гаварыць, але ўдзячнай памяці, у якой быў так упэўнены аўтар першай геаграфіі Беларусі, хапіла толькі на тоненкую, з выглядам як вучнёўскі сыштак, кніжачку "Каласкі", якая выйшла ў свет у 1985 годзе, пры-

нёшы мала радасці пісьменніцы. Праўда, яе тут жа прынялі ў Саюз пісьменнікаў, прызначылі пенсію, працавалі рыхтаваць другую кнігу.

Але замест яе Зоська Верас падрыхтавала кнігу Фабіяна Шантыра - сваіго першага мужа, таленавітага публіцыста, расстралянага балышвікамі яшчэ ў 1920 годзе... У выніку ні Шантыр, ні Зоська Верас у мінскія выдавецткі планы больш не траплялі. Пражыўшы без малога цэлае стагоддзе, яна так і адышла ў лепшы свет аўтаркай адзінай, замаскаванай у выдавецтве "Юнацтва" пад дзіцячу, кніжкі. І эта прытым, што пісала, пакуль бачылі вочы. Ужо на самым схіле жыцця імкнулася дагаварыць недагаворанае, дапісаць недапісаное. Амаль стравіўшы зрок, на адмыслова разліненых аркушах, звяртаючыся да аднаго з сяброў, навесцілі: "Чуюся вельмі дрэнна, але стараюся яиче сёе-то зрабіць, пакуль рука пяро тримае".

хойніках Людвіка Сівіцкай (дзяяча імя Зоські Верас; па мужу - Войцік) засынала маю пад беларускім калыханкі, прачыналася дзячынай пад выху Першай сусветнай, там яна гадавала сваіго першынца Антося, адтуль выхадіў яе і панёс у шырокі свет вір імкілавага грамадскага жыцця. А Панаўскі лес, затулены ад гаманілівага горада прыўзнятых каўняром чыгункі, стаў зацішнай прыстанню, дзе добра думалася і пісала без аглідкі на ідэалагічныя павесы, ад якіх пісьменніку за савецкім часам схавацца было дужа няпроста.

У замежных Альхоўніках з захаванымі старымі будынкамі акурат рыхтаваліся да жнівія, там дбайна гаспадару фермер і пчалар Рыгор Кульмачэўскі - праўнук Антона Кульмача, які амаль сто гадоў таму набыў фальварак у Сівіцкіх. За мураванай стадолай у расквітнелай грэчцы гула шматвуллевая пасека. (Вось бы прадавалася колішняя рэдактарка часопіса "Беларуская

цаць пяць гадоў...

Адзінты відэаматэрываў ужо мантажаваўся, калі спартрబіўся нейкі вобраз, які перадаваў бы галоўную сутнасць герайні фільма. Кадры з імі мусілі пачынаць стужку. І неяк сам па сабе ў нашай калектывай памяці праўвіўся вобраз пчалы. Курсы пчаларства, пасека ў Альхоўніках (дзядоўскіх і сучасных), таварыства "Пчала", часопіс "Беларуская борць", кнігі "Мёдадайныя расліны", выдадзеная ў міжваеннай Вільні... Пчаліны рой трапіў нават на экслібрис Зоські Верас!

І сама галоўнае - яна ўсё жыццё працаўала, як тая пчала, у поце чала свайго. Дабрачынна і самаахвярна, без гарантаваных заробкаў і ўласцівых творчым людзям амбіцій. Чорнарабочай беларускай культуры называў яе ў белсатайскім фільме Арсень Ліс, чыё маленства было асветлене верасаўскай "Заранкай".

За чатырыста з гакамі гадоў да тae яснай "Заранкай" над

Мала хто з беларускіх літаратаў так напоўніць адпрацаўваў дадзеныя яму звыш талент. Самаахвяра, з пачуццём адказнасці перад будучынай. Зоська Верас і тут паказала прыклад. У дзевяноста чатыры гады яна яшчэ пісала пранікнёвія элегічныя вершы!

Калі ў 2013 годзе тэлевізія "Белсат" здымала пра пісьменніцу дакументальны фільм, асабліва не трывожачы ценяў яе вялікі сучаснік, мы са здымачнай групай наведалі тады дзве дарагі для герайні фільма мясціны: фальварак Альхоўнікі, што на паўднёвым беразе Гародні і Беластокам, і той Панаўскі лясок, які на віленскіх мапах чамусыці пазначаны як вуліца Рэвоню. У Альхоўнікі заснавальніца таварыства "Пчала"!

А ў такім жа замежным (толькі за другой мяжой) Панаўскім лесе мы ледзве адшукалі ту мясціну, дзе калісьці стала Лясная хатка. Яна згарэла ў 1990 годзе, калі гаспадыня ўжо не жыла, мы пра гэта ведалі, але каб так змяніцся памяtnы для многіх ландшафт! Здзічэлы, змізарнелы сад, паліна перад хатай, ледзь бачныя пад крушнямі закуранай цэглы падмуркі - усё было захоплена лесам. Самотныя яблыні частавалі нас гаркаватымі яблыкамі, колішняга падворка было не пазнаць, перыметр хаты (якой прасторнай яна здавалася мене ў 1987 годзе!) пад наступам змрочных ялінаў спінуўся і выглядаў нерэальнай маленскім. А прайшло ўсяго нейкіх дваццаці дзеніў.

Вільнія зышло сонца маладзікове Францішка Скарны. Калі нашаму слайнаму першадрукару ў прадмове да кнігі "Юдзіф" спартрబіўся вобразівым адданасці роднаму краю, ён таксама ўзгадаў чысла. Думаецца, нездарма ў той прадмове сказана: птушкі ведаюць гнёзды свае, рыбы адчуваюць віры свае, а пчолы свае вулі - бароняць.

Зоська Верас - яшчэ і бараніла. Цягам амаль цэлага вялікінічага ХХ стагоддзя. І за гэта мы ёй у стагоддзі ХХІ павінны і за гарою пакланіцца. Так, паводле народнай мудрасці, выяўляеща найвялікшую людскую ўдзячнасць. Аўтарка гэтай кнігі такую ўдзячнасць, без сумневу, заслужыла.

Mihas СКОБЛА.

**Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.**

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармації "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісана да друку 23.11.2015 г. у 17.00. Замова № 3467.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіски: 1 мес.- 8750 руб., 3 мес.- 26250 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.

А колькі ў Лясную хатку прыходзіла лістоў удзячна-

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок,
Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Аляксей Карпенка,
Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч,
Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Труса